
ІНТЕГРАЦІЯ ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ЗМІНИ КЛІМАТУ

М. А. ДЕЙНЕГА, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права
імені академіка В.З. Янчука,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: marinad@meta.ua

Анотація. У статті проведено аналіз сучасного стану адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері навколишнього середовища, а також визначено особливості інтеграції природоресурсного законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері зміни клімату.

Виявлено, що наявна нормативна база України у сфері навколишнього середовища не є достатньою та потребує значного вдосконалення, особливо врегулювання питання зміни клімату на рівні законів. Позитивний досвід європейської спільноти має стати прикладом для України. Саме тому, слід запозичувати такий досвід країн-членів Європейського Союзу і Співтовариства в цілому, що стосується раціонального використання і збереження природних ресурсів, охорони довкілля і забезпечення права на безпечне для життя та здорове довкілля.

При цьому, питання інтеграції природоресурсного законодавства України до законодавства Європейського Союзу набуває нині особливої актуальності у силу того, що проблема адаптації складається вже не тільки зі створення нових нормативно-правових актів національного законодавства, які враховують досвід Європейського Союзу, але і в упорядкуванні та гармонізації існуючих та в усуненні протиріч і правових прогалин, що виникли вже на новітньому етапі.

Ключові слова: природоресурсне законодавство, законодавство ЄС з навколишнього середовища, зміна клімату, адаптація законодавства, інтеграція законодавства

Актуальність.

Основи двостороннього співробітництва між Україною та Європейським Союзом у сфері навколишнього сере-

довища визначені у главі 6 «Навколишнє середовище» Угоди про асоціацію 2014 р. Відповідно до ст. 361 Угоди про асоціацію, співробітництво між Україною та Європейським Союзом має на

меті збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів та заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища. Поступове наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері навколишнього природного середовища здійснюється згідно з Додатком ХХХ до Угоди про асоціацію, відповідного до якого Україна має адаптувати своє законодавство до 26 директив та 3 регламентів Європейського Союзу, у тому числі у сфері зміни клімату та охороні озонного шару.

З метою практичного виконання завдань з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, в Україні була прийнята ціла низка нормативно-правових актів, спрямованих на організаційно-правове забезпечення цього процесу. Основним нормативно-правовим актом у цій сфері є Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2020 р., адаптація законодавства України у сфері навколишнього середовища відповідно до вимог директив Європейського Союзу передбачена як стратегічна ціль. Наприкінці 2012 р. наказом Міністерством екології та природних ресурсів України від 17 грудня 2012 р. № 659 затверджено «Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації)», що передбачив перелік директив Європейського Союзу у сфері навколишнього середовища, до яких

повинно адаптуватися українське законодавство. Крім того, у 2015 р. Міністерством екології та природних ресурсів України представлено Національну стратегію наближення (апроксимації) законодавства України до права Європейського Союзу у сфері охорони довкілля («Національна стратегія наближення...», 2015). Зазначеними нормативно-правовими актами «Зміна клімату та захист озонного шару» визначено як один з основних напрямів наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері навколишнього середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідженням проблем адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері навколишнього середовища займалися: В.І. Бізек, В.Л. Качурінер, О.Б. Кишко-Єрлі, В.М. Комарницький, В.І. Лозо та інші науковці. Однак, питання інтеграції природоресурсного законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері зміни клімату залишається малодослідженою проблематикою і потребує додаткового висвітлення й обґрунтування.

Метою статті є аналіз сучасного стану адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері навколишнього середовища, а також дослідження особливостей інтеграції природоресурсного законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері зміни клімату.

Результати.

Європейський Союз бере активну участь у міжнародному процесі бо-

ротьби зі зміною клімату – однією з глобальних екологічних проблем. На міжнародному рівні це полягає у ратифікації Рамкової конвенції ООН про зміну клімату від 9 травня 1992 р. (набрання чинності – 21 березня 1994 р.) та підписанні Кіотського протоколу від 11 грудня 1997 р. (набрання чинності – 16 лютого 2005 р.) і Паризької угоди від 12 грудня 2015 р. (набрання чинності – 4 листопада 2016 р.) до неї.

Основною метою Конвенції є досягнення стабілізації концентрацій парникових газів в атмосфері на такому рівні, який не допускає небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему. Такий рівень має бути досягнутий у строки, необхідні для природної адаптації екосистем до зміни клімату, що дасть можливість не ставити під загрозу виробництво продовольства і сприятиме забезпеченню подальшого економічного розвитку на стійкій основі (ст. 2. Рамкової конвенції ООН про зміну клімату). Одним з перших завдань, поставлених Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату, було створення національних кадастрів викидів й абсорбції парникових газів. У 1997 р. був укладений Кіотський протокол, тобто юридично оформлене зобов'язання для розвинених країн зі скорочення викидів парникових газів. Протокол зобов'язує розвинуті країни та країни з перехідною економікою скоротити або стабілізувати викиди парникових газів. Наступним документом у межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату стала Паризька угода 2015 р. щодо регулювання заходів зі зменшення викидів діоксиду вуглецю з 2020 р.

На рівні Європейського Союзу боротьба із зміною клімату полягає у виробленні власної стратегії, що містить зобов'язання, взяті на себе

Європейським Союзом згідно з міжнародно-правовими документами, та імплементації її на практиці як на рівні держав-членів, так і на рівні самого Співтовариства. Європейська стратегія зі зміни клімату передбачає дії Європейського Союзу у таких основних напрямках: скорочення викидів парникових газів; ефективне використання енергії; використання альтернативних джерел енергії; «поглинувачі» парникових газів (Кишко-Єрлі, 2014: 218).

Відповідно до Сьомої програми дій з навколишнього середовища «Жити добре, в межах можливостей нашої планети», яка є керівною для екологічної політики Європейського Союзу на період до 2020 р. («Пріоритетна мета 2: перетворення Європейського Союзу на ресурсозберігаючу, «зелену» та конкурентоспроможну низьковуглецеву економіку»), Європейський Союз ставить за мету домогтися скорочення викидів парникових газів не менш ніж на 20 % до 2020 р. (30 %, за умови, що інші розвинені країни візьмуть на себе зобов'язання щодо відповідного скорочення викидів, а країни, що розвиваються забезпечать належний внесок в залежності від своїх зобов'язань та відповідних можливостей), забезпечення надходження 20 % споживаної енергії з відновлюваних джерел енергії до 2020 р., скорочення на 20 % споживання первинної енергії порівняно з прогнозованим рівнем, які повинні бути досягнуті за рахунок підвищення енергоефективності, створення низьковуглецевої економіки (Качурінер, 2013: 330).

Такі кліматичні ініціативи Європейського Союзу, відомі як цілі «20–20–20», включають у себе чотири взаємодоповнюючі елементи правового регулювання, спрямовані на їх забезпечення: реформа схеми торгівлі

викидами Європейського Союзу (Директива 2003/87/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 13 жовтня 2003 р. про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства та внесення змін і доповнень до Директиви Ради 96/61/ЄС (Директиви про торгівлю викидами); національні цілі щодо викидів (Рішення № 406/2009/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 23 квітня 2009 р. про зусилля держав-членів зі скорочення викидів парникових газів для виконання зобов'язань Співтовариства зі скорочення викидів парникових газів на період до 2020 р. (т.зв. Рішення про спільні зусилля); національні цілі у галузі відновлюваної енергетики (Директива 2009/28/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 23 квітня 2009 р. про сприяння використанню енергії з відновлюваних джерел та внесення змін і доповнень і подальше скасування Директив 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС (Директиви з відновлюваної енергетики); уловлювання та зберігання вуглецю (Директива 2009/31/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 23 квітня 2009 р. про геологічне зберігання вуглекислого газу та внесення змін і доповнень до Директиви Ради 85/337/ЄЕС, Директив Європейського Парламенту і Ради 2000/60/ЄС, 2001/80/ЄС, 2004/35/ЄС, 2006/12/ЄС, 2008/1/ЄС та Регламенту (ЄС) № 1013/2006 (Директиви про УЗВ).

Крім того, правове регулювання кліматичних ініціатив Європейського Союзу забезпечується Планом підвищення енергоефективності Європейського Союзу 2011 р. та Директивою 2012/27/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 25 жовтня 2012 р. про енергоефективність та внесення змін і доповнень до Директив 2009/125/ЄС та 2010/30/ЄС і скасування Директиви

2004/8/ЄС та 2006/32/ЄС (Директива з енергоефективності), Регламентом (ЄС) № 842/2006 Європейського Парламенту і Ради від 17 травня 2006 р. про окремі фторовані парникові гази, а також Регламентом (ЄС) № 1005/2009 Європейського Парламенту і Ради від 16 вересня 2009 р. про речовини, що руйнують озоновий шар, який встановлює правила щодо виробництва, використання, утилізації та знищення речовин, що руйнують озоновий шар, щодо подання інформації про ці речовини і використання продуктів та обладнання, які містять або використовують ці речовини.

Забезпечення адаптації природо-ресурсного законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері зміни клімату є невід'ємною складовою зобов'язань України, що випливають з ратифікованої Рамкової Конвенції ООН про зміни клімату та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Однак, на жаль, в Україні вкрай повільно відбувається імплементація положень директив Європейського Союзу у сфері зміни клімату та захисту озонового шару, що не дозволяє повною мірою використовувати можливості Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом для поліпшення стану довкілля. Це стосується, насамперед, прийняття національного законодавства у рамках впровадження положень Директива 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів, Регламенту (ЄС) № 842/2006 про окремі фторовані парникові гази, Регламенту (ЄС) № 2037/2000 про речовини, що руйнують озоновий шар.

Важливе значення у регулюванні сфери зміни клімату в Україні належить підзаконним нормативно-пра-

вовим актам, яких, на відміну від наявних законів, є велика кількість та які глибше регулюють актуальні у цій сфері питання.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про кліматичну програму України» від 28 червня 1997 р. № 650, клімат визнано одним із основних природних ресурсів, від якого залежать умови життя і діяльності людини, напрями і рівень розвитку економіки. У Кліматичній програмі, яка є складовою частиною Всесвітньої кліматичної програми, також зазначено, що незначні зміни клімату на фоні складної екологічної ситуації в Україні можуть викликати значні соціально-економічні збитки, якщо не вживати комплексу заходів до запобігання їм. Кліматична програма визначає, що коливання клімату є наслідком не лише природних процесів, але й результатом господарської діяльності людини, в першу чергу через викиди в атмосферу парникових газів, головні з яких діоксид вуглецю та метан. У Преамбулі йдеться про те, що підвищення середньої глобальної температури приземного шару атмосфери призведе до значних змін клімату в багатьох регіонах світу, у тому числі в Україні. Це суттєво вплине на всі сфери діяльності людини, а також на біологічну різноманітність, поверхневі та підземні води, земельні ресурси, тощо. Однак, виконання Кліматичної програми, в якій передбачено низку важливих заходів і робіт, наукових досліджень, було розраховано лише на 1998–2002 рр.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України був затверджений Національний план заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату від 18 серпня 2005 р. № 346-

р. Національний план містить низку заходів, спрямованих на виконання міжнародних зобов'язань зі зміни клімату, перелік виконавців цих заходів (відповідні органи державної влади) та строки, протягом яких вони повинні бути виконані. Станом на сьогодні більшість із цих заходів не виконано у зазначені в Національному плані строки, а тому залишаються не реалізованими.

Велика кількість прийнятих підзаконних нормативно-правових актів переважно регулюють окремі питання у сфері зміни клімату: постанова Кабінету Міністрів України: «Про формування і ведення Національного електронного реєстру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів» від 28 травня 2008 р. № 504; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розгляду, схвалення і реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій та пропозицій щодо здійснення заходів, пов'язаних з реалізацією таких проектів і виконанням зобов'язань сторін Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату» від 22 лютого 2008 р. № 221 (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2010 р. № 807); постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо підготовки і реалізації у закладах освіти та охорони здоров'я проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій, що спрямовані на зменшення обсягу викидів парникових газів» від 16 вересня 2009 р. № 1036; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку функціонування національної системи оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів, які не регулюються

Монреальським протоколом про речовини, що руйнують озоновий шар» від 21 квітня 2006 р. № 554; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення бюджетної установи «Національний центр обліку викидів парникових газів» від 7 листопада 2011 р. № 1194-р та інші.

Останнім часом спостерігається активізація роботи щодо удосконалення законодавства України у сфері зміни клімату. Зокрема, розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2016 р. № 932-р схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 р. і План заходів щодо її виконання. Метою Концепції визначено вдосконалення державної політики у сфері зміни клімату для досягнення сталого розвитку держави, створення правових та інституційних передумов для забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку за умови економічної, енергетичної та екологічної безпеки і підвищення добробуту громадян. Концепція визначає підстави для розроблення проектів законів та інших нормативно-правових актів, стратегій та планів заходів щодо їх реалізації для різних складових державної політики у сфері зміни клімату. Основними напрямками реалізації Концепції є: зміцнення інституційної спроможності щодо формування і забезпечення реалізації державної політики у сфері зміни клімату; запобігання зміні клімату через скорочення антропогенних викидів і збільшення абсорбції парникових газів та забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку держави; адаптація до зміни клімату, підвищення опірності та зниження ризиків, пов'язаних із зміною клімату.

Крім того, 16 лютого 2018 р. рішенням Міжвідомчої комісії із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату схвалено Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 р. Цілями Стратегії визначено: перехід до енергосистеми, яка передбачає використання джерел енергії із низьким вмістом вуглецю, розбудову джерел чистої електричної та теплової енергії, підвищення енергоефективності та енергозбереження в усіх секторах економіки та на об'єктах житлово-комунальної інфраструктури, стимулювання використання альтернативних нафтопродуктам моторних палив та перехід вантажних та пасажирських перевезень за рахунок більш екологічно чистих видів транспорту; збільшення обсягів поглинання та утримання вуглецю завдяки застосуванню кращих практик ведення сільського і лісового господарств, адаптованих до зміни клімату; скорочення викидів парникових газів, таких як метан та оксид азоту, пов'язаних переважно з виробництвом викопного палива, сільським господарством та відходами.

Одним із засобів боротьби зі зміною клімату є регулювання питань, пов'язаних зі зміною клімату, у різних галузях, зокрема у сільському господарстві, промисловості, транспорті, енергетиці та ін. Нині в Європейському Союзі спостерігається стійка тенденція до розвитку відновлюваних джерел енергії, оскільки на сучасному етапі розвитку людства проблема взаємодії енергетики і довкілля набуває нових ознак, негативно впливаючи на стан навколишнього природного середовища в цілому та окремих природних ресурсів зокрема. Чим більші масштаби розвитку постачання й споживання енергії, тим інтенсивніший вплив на усі компоненти довкілля.

У 1996 р. в Європейському Союзі була прийнята Біла книга про політику у сфері енергії, яка, зокрема, передбачила стратегію Європейського Союзу щодо використання відновлюваної енергії. Книга закликала держави-члени та Співтовариство вживати заходів і створювати програми для розвитку альтернативних видів енергії на національному рівні й на рівні Співтовариства. Зелена книга про безпеку енергопостачання, прийнята у 2000 р., визначила, що відновлювані джерела енергії зараз неефективно використовуються і необхідно розвивати менш забруднюючі джерела енергії (Бізек, 2013: 144). У сфері використання альтернативних джерел енергії та підвищення енергоефективності в Європейському Союзі прийнята низка нормативно-правових актів, зокрема, Директива 2009/28/ЄС Європейського Парламенту та Ради про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел від 23 квітня 2009 р. та інші.

Використання природних ресурсів як відновлюваних джерел енергії в Україні є одним із найбільш важливих напрямів екологічної та енергетичної політики нашої держави, спрямованої на заощадження традиційних паливно-енергетичних ресурсів і поліпшення стану навколишнього природного середовища. Збільшення обсягів використання відновлюваних джерел енергії в енергетичному балансі України дасть змогу підвищити рівень диверсифікації джерел енергоносіїв, що сприятиме зміцненню енергетичної незалежності держави. За оцінками міжнародного агентства IRENA, Україна має самий великий серед країн Південно-Східної Європи технічний потенціал використання відновлювальних джерел енер-

гії, найбільшою є технічна можливість застосування вітрових та сонячних електростанцій (Кишко-Єрлі, 2010: 5). Протягом останніх чотирьох років в Україні спостерігається поступове зростання використання відновлюваних джерел енергії, але складна економічна ситуація в країні не сприяє їх розвитку.

У 1994 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 р., який визначив правові, економічні, соціальні та екологічні основи енергозбереження для всіх суб'єктів господарювання, а також для громадян, і передбачив використання відновлювальних джерел енергії для забезпечення енергетичної безпеки держави. Подальшого правового врегулювання суспільні відносини у сфері використання відновлювальних джерел енергії та сприяння їх розширенню в енергетичному комплексі набули з прийняттям Закону України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 р., в якому передбачено, що відновлювані джерела енергії – це джерела, що постійно існують або періодично з'являються у навколишньому природному середовищі, а саме: енергія сонячна, вітрова, аеротермальна, геотермальна, гідротермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів.

У 2017 р. Кабінет Міністрів України розпорядженням від 18 серпня 2017 р. № 605-р схвалив Енергетичну стратегію України на період до 2035 р. «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», якою визначено, що освоєння відновлюваних джерел енергії є важливим фактором

підвищення рівня енергетичної безпеки та зниження антропогенного впливу енергетики на навколишнє природне середовище. Масштабне використання потенціалу відновлюваних джерел енергії в Україні має не тільки внутрішнє, а і значне міжнародне значення як вагомий чинник протидії глобальним змінам клімату в цілому, покращення загального стану енергетичної безпеки Європи.

В Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом визначено взаємне співробітництво у сфері розвитку та підтримки відновлювальної енергетики з урахуванням принципів економічної доцільності та охорони навколишнього природного середовища (ст. 338). На виконання положень Угоди про асоціацію 1 жовтня 2014 р. Кабінетом Міністрів України прийнято Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 р., в якому передбачено, що розвиток відновлюваної енергетики має стати результатом послідовної та виваженої державної політики, що забезпечить підвищення екологічної та енергетичної безпеки, розвиток промисловості та диверсифікацію джерел енергії.

Для стимулювання розвитку відновлюваної енергетики і використання відновлюваних джерел енергії в Україні у Податковому і Митному кодексах України містяться положення, якими передбачається: зниження податку на землю для підприємств відновлюваної енергетики; звільнення від оподаткування: прибутку від основної діяльності підприємств у сфері енергетики, що виробляють електроенергію з відновлюваних джерел; прибутку виробників біопалива, отриманого від продажу біопалива; звільнення від обкладення податком на

додану вартість операцій із ввезення на митну територію України устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, обладнання і матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії, а також звільнення від сплати ввізного мита зазначеного устаткування, обладнання і матеріалів тощо. Крім того, Законом України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 р. передбачено встановлення «зеленого» тарифу, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики, з альтернативних джерел енергії.

Незважаючи на значний потенціал майже всіх видів відновлюваних джерел енергії в Україні, велику кількість прийнятих нормативно-правових актів, частка відновлювальної енергетики в енергетичному балансі країни залишається незначною – менше 5 % (Комарницький, 2012: 138). Галузь відновлюваної енергетики України працює у загалом несприятливому кліматі, на який впливають політичні ризики, нестабільність економіки, загрози воєнного характеру, недостатній рівень захисту інвестицій. З огляду на це, зміни в енергетичному секторі можуть розпочатися лише завдяки внутрішнім реформам.

Висновки і перспективи.

Наявна нормативна база України не є достатньою та потребує значного вдосконалення, особливо врегулювання питання зміни клімату на рівні законів. Позитивний досвід європейської спільноти не може не стати прикладом для України. Саме тому, слід рівнятися та запозичувати такий досвід країн-членів Європейського Союзу і Співтова-

риства в цілому, що стосується раціонального використання і збереження природних ресурсів, охорони довкілля і забезпечення права на безпечне для життя та здорове довкілля.

Для України успішне здійснення інтеграції в загальноєвропейський простір представляє собою не тільки економічний, але загальносоціальний і політичний інтерес, заснований не тільки на прагматичних інтересах, а й на загальноєвропейській ідентичності та культурі. Гармонізація законодавства є необхідною на цьому шляху і неминучою, в силу як значущості самого права у житті суспільства, так і його взаємозв'язків з іншими сферами суспільного життя. Як зазначає В.І. Лозо, бажання зближувати правове регулювання екологічних відносин України з правовим регулюванням в Європейському Союзі є не просто вимогою часу у зв'язку з формуванням нових відносин на геополітичній карті світу, але й необхідною закономірністю розвитку внутрішньої і зовнішньої функції екологічної політики України (Лозо, 2010: 27).

При цьому, питання інтеграції природоресурсного законодавства України до законодавства Європейського Союзу набуває нині особливої актуальності у силу того, що проблема адаптації складатиметься вже не тільки зі створення нових нормативно-правових актів національного законодавства, які враховують досвід Європейського Союзу, але і в упорядкуванні та гармонізації існуючих та в усуненні протиріч і правових прогалів, що виникли вже на новітньому етапі.

Список використаних джерел

1. Бізек В. Політика та право ЄС з питань, що стосуються довкілля: посібник. Київ:

Проект ЄС «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні секторальної бюджетної підтримки», 2013. 168 с.

2. Качурінер В.Л. Становлення та розвиток політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічних стандартів виробництва. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2013. № 5. С. 326–331.
3. Кишко-Єрлі О.Б. Адаптація екологічного законодавства України до права навколишнього середовища Європейського Союзу. Часопис Київського університету права. 2014. № 3. С. 215–219.
4. Кишко-Єрлі О.Б. Правове регулювання використання відновлюваних джерел енергії: дис. ... к.ю.н.: 12.00.06. Київ, 2010. 231 с.
5. Комарницький В.М. Правові питання використання альтернативних джерел енергії. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 3. С. 138–145.
6. Лозо В.І. Правові основи екологічної політики Європейського Союзу: автореф. дис. ... д.ю.н.: 12.00.06. Харків, 2010. 34 с.
7. Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля. Київ, 2015. URL: <https://men.gov.ua/files/docs>.

References

1. Bizek, V. (2013). Polityka ta pravo YeS z pytan, shcho stosuetsia dovkillia [EU policy and law on environmental issues]. Kyiv: Proekt YeS «Dodatkova pidtrymka Ministerstva ekolohii ta pryrodnykh resursiv Ukrainy u vprovadzhenni sektoralnoi biudzhetnoi pidtrymky», 168.
2. Kachuriner, V.L. (2013). Stanovlennia ta rozvytok polityky Yevropeiskoho Soiuzu u sferi okhorony navkolyshnoho pryrodnoho sere-dovyshcha ta ekolohichnykh standartiv vy-

- robnystva [Formation and development of the European Union policy in the field of environmental protection and environmental standards of production]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurysprudentsiia*, 5, 326–331.
3. Kyshko-Ierli, O.B. (2014). Adaptatsiia ekolohichnoho zakonodavstva Ukrainy do prava navkolyshnoho seredovyscha Yevropeiskoho Soiuzu [Adaptation of the environmental legislation of Ukraine to the European Union's environmental law]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 3, 215–219.
 4. Kyshko-Ierli, O.B. (2010). Pravove rehulivannia vykorystannia vidnovliuvanykh dzherel enerhii [Legal regulation of the use of renewable energy sources]. Kyiv, 231.
 5. Komarnytskyi, V.M. (2012). Pravovi pytannia vykorystannia alternatyvnykh dzherel enerhii [Legal issues of using alternative energy sources]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 3, 138–145.
 6. Lozo, V.I. (2010). Pravovi osnovy ekolohichnoi polityky Yevropeiskoho Soiuzu [Legal basis of the European Union environmental policy]. Kharkiv, 34.
 7. Natsionalna stratehiia nablyzhennia (aprosymatsii) zakonodavstva Ukrainy do prava Yes u sferi okhorony dovkillia [National strategy of approximation of Ukrainian legislation to EU law in the field of environmental protection] (2015). Available at: <https://menr.gov.ua/files/docs>.
-

M.A. Deineha (2019). Integration of Ukraine's natural resources law with the EU legislation on climate change. *Law. Human. Environment*, 10(3): 66-75.

<https://doi.org/10.31548/law2019.03.009>

Summary. *The article analyzes the current state of adaptation of the environmental legislation of Ukraine to the legislation of the European Union in the field of the environment, as well as specifies the peculiarities of integration of Ukrainian natural resources legislation with the legislation of the European Union in the field of climate change.*

It is revealed that the existing normative base of Ukraine in the field of the environment is not sufficient and needs considerable improvement, especially the regulation of climate change at the level of laws. The positive experience of the European community should be an example for Ukraine. That is why it is necessary to borrow such experience from the European Union member states and the Community as a whole, concerning the rational use and conservation of natural resources, environmental protection and the right to a safe and healthy living environment.

At the same time, the issue of the integration of Ukraine's natural resources legislation into the legislation of the European Union is now of particular relevance due to the fact that the problem of adaptation is not only the creation of new legal acts of the national legislation, which take into account the experience of the European Union, but also in order and harmonization of existing and in eliminating contradictions and legal gaps that have arisen already at the latest stage.

Keywords: *natural resource law, EU legislation on the environment, climate change, adaptation of legislation, integration of legislation*
